

Zelenka, Miloš

Švýcarský slavista William Ritter o Slovensku a střední Evropě

Opera Slavica. 2022, vol. 32, iss. 1, pp. 91-94

ISSN 1211-7676 (print); ISSN 2336-4459 (online)

Stable URL (DOI): <https://doi.org/10.5817/OS2022-1-12>

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/145270>

Access Date: 21. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

About the author

Alexej Mikulášek

Constantine the Philosopher University, Faculty of Central European Studies, Institute of Languages and Cultures of Central Europe, Nitra, Slovakia

alexej.mikulasek@seznam.cz

<https://orcid.org/0000-0001-9036-0816>

Toto dílo lze užit v souladu s licenčními podmínkami Creative Commons BY-SA 4.0 International (<<https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/legalcode>>). Uvedené se nevztahuje na díla či prvky (např. obrazovou či fotografickou dokumentaci), které jsou v díle užity na základě smluvní licence nebo výjimky či omezení příslušných práv.

<https://doi.org/10.5817/OS2022-1-12>

Švýcarský slavista William Ritter o Slovensku a střední Evropě

GALMICHE, X. (ed.): *William Ritter voyage en Slovaquie (1903–1914). Images d'un pays rêvé*. Tome I – Textes; Tome II – Livre d'images. Paris: Eur'ORBEM, 2019. 430 stran. ISBN 979-10-96982-11-0.

Francouzský bohemista a slavista Xavier Galmiche, který je znám jako znalec, propagátor a překladatel z české kultury a jejich styků s románským kulturním okruhem, vydal záslužnou dvoudílnou publikaci *William Ritter voyage en Slovaquie (1903–1914)*, která v prostředí západní slavistiky znovu přibližuje složitou a rozporuplnou osobnost švýcarského publicisty, malíře, etnografa, především však nadšeného amatérského slavjanofila Williama Rittera (1867–1955). O životě a díle této osobnosti v česko-slovenském kontextu nemáme až na časopisecké výjimky (L. Bydžovská, E. Kostolná, F. Žákavec ad.) k dispozici rozsáhlejší monografické komentáře a edičně dostupné texty. Pouze v úzkém kruhu znalců Janáčkova hudebního díla se připomíná jeho vztah k tomuto geniálnímu skladateli, jemuž Ritter 1924 nabídl libreto (vzniklé na základě jeho hry *L'ame et la chaire*) jako duchovně programní podklad pro jeho nedokončený houslový koncert pod názvem *Putování dušičky*. Z dochované korespondence asi necelých dvaceti dopisů vyplývá, že Ritter zamýšlel v době již Janáčkovy světové slávy napsat o českém skladateli životopisnou a vzpomínkovou monografii, která se však nikdy nerealizovala (Theodora Straková: *Janáček's Work: A Catalogue of the Music and Writings of Leoš Janáček*, 1997). Galmiche, který

se osobnosti Rittera dlouhodobě věnuje téměř dvě desítky let, publikoval o něm množství studií, které využil v této publikaci. V prvním dílu v rozsáhlé monografické studii *William Ritter voyage en Slovaquie (1903–1914)* detailně představil a kriticky interpretoval cestovatelův romanticko-mytologizující, možná poněkud naivní zájem o uherskou střední Evropu jako o civilizací nedotčený region na počátku 20. století. Tuto část poté doplňuje Ritterova korespondence s přítelem a milovníkem hudby Marcellem Montandem, dopis bavorské princezně Marii Gabrielle Rupprechtové, manželce posledního následníka bavorského trůnu z roku 1908, dále vzpomínky českého malíře Miloše Jiráňka a posledního osobního tajemníka Josefa Červa z roku 1951. Zároveň je tu rekonstruován Ritterův zajímavý etnografický text *Architecture de Myjava* a přetištěn jeho stručný úvod ke sborníku editovanému Jánem Smrekem a vydaném v Mazáčově nakladatelství v Praze *Slovenská prítomnosť literárna a umelecká* (1931). Lze tu doplnit, že Ritter počátkem třicátých let se na Smrekovu výzvu stal stálým zahraničním dopisovatelem Elánu. Druhý díl přináší Ritterovy kresby a fotografie (zejména z Myjavy), ale i jeho přítele Janka Cádry: jde o jakési etnografické momentky lidové architektury, venkovanů v krojích, kulturní pamětihodnosti, které dnes mají nejen dokumentární hodnotu, ale svou komponovanou estetickou stylizací vytvářejí výtvarně přitažlivý kunsthistorický artefakt.

Galmiche v prvním díle pečlivě komponuje monografický Ritterův tvůrčí a biografický profil, objasňuje kořeny jeho slavjanofilství, ale i zároveň homosexuálního estétství a jistého rigidního katolicismu. Ritter pocházející z bohaté švýcarsko-francouzské měšťanské rodiny měl dostatek peněz pro realizaci svých snů a cest. Po studiu dějin umění a hudby na řadě evropských univerzit, která se většinou omezovala na semestrální pobyt, se vydává na cestu po západní a balkánské Evropě a také po exotickém Blízkém východu. Fascinovala jej pod vlivem pařížské dekadence a francouzských symbolistů exotická, zapomenutá místa, která našel na slovenské Myjavě. Roku 1903 podnikl rozsáhlou pěší túru po Čechách, Moravě a Slovensku, kde se seznámil se ani ne s dvacetiletým Slovákem Jankem Cádrou (1882–1927), synem hostinského z Myjavy, který se stal jeho důvěrným přítelem a osobním tajemníkem až do své smrti v roce 1927. V letech 1904–1905 s ním žil v Praze, kde se sblížil s tamějšími uměleckými kruhy, např. s českou malířkou Zdeňkou Braunerovou. Ritter s Cádrou poté cestovali po Evropě a pravidelně se vraceli do prostředí „uherského“ Slovenska. Cádra se později profiloval jako spisovatel a překladatel slovenské a české literatury do francouzštiny. Paradoxně se tato osobnost vytratila ze sféry slovenské kultury a nevyskytuje se ani její biografické heslo např. v *Encyklopédii slovenských spisovateľov 1–2* (1984).

Ritter svůj emotivní pohled na Slovensko uplatnil ve svých dvou cestopisech *Fillete slovaque: Roman. Le cycle de la nationaliti* (1903) a *L'entêtement slovaque: nouvelle* (1910), v subjektivně laděných cestopisných a deníkových záznamech bez větší estetické

hodnoty, v nichž zaznamenává dojmy z přírody, kulturní postřehy, vzpomínky na zajímavá setkání. Slovensko zde vystupuje jako krajina morálně nezkažené civilizace a patriarchální lidovosti. Ritterův zájem o folklór, lidovou architekturu, tu a tam probleskující zmínky o sociální a národnostní problematice, však v sobě nese i přes mytologicko-romantizující přístup rysy realistického vidění skutečnosti, které je sice výrazně stylizováno, blíží se však zachycení „pravdivého“ obrazu života. V druhém svazku upoutávají zejména kompozičně vyvážené fotografie pořízené Ritterem, Cádrem nebo jejich přáteli z let 1903–1925, které např. dokumentují společnou návštěvu Prahy ze září 1908 se slavným skladatelem Gustavem Mahlerem, který se účastnil premiéry své 7. symfonie. Letný pohled do publicistovy bibliografie dosvědčuje jeho obdiv k české hudbě či jeho zakotvenost v intelektuální atmosféře Evropy na počátku 20. století. Ritter byl autorem první francouzsky psané monografie o Bedřichu Smetanovi (1907), zajímal se vedle Leoše Janáčka o Josefa Suka či Vítězslava Nováka. Pravidelně se stýkal s vídeňským Gustavem Klimtem, Arnoldem Schönbergem, z českých malířů s Milošem Jiránkem, Maxem Švabinským ad. Především však Ritter proslul jako duchovní učitel jedné z největších moderních architektonických ikon 20. století Le Corbusiéra, kterému vštěpoval svou představu o švýcarské identitě jako specifické kulturní determinaci, založené na citově lokálním vztahu k trvalému místu existence.

Ačkoli Rittera můžeme právem označit za patriotického slavjanofila a amatérského sběratele umění a etnografických artefaktů, do určité míry za grafomanského spisovatele, jeho publicistika a umělecká tvorba zůstala mimo tematický záběr české či slovenské slavistiky. Tento dluh, který se svou francouzskou publikací Xavier Galmiche pokusil splatit, by v domácím prostředí mohl být vyrovnán kritickou, výběrovou edicí jeho textů tematicky vztažených ke slovanské střední Evropě. Jistá žánrová a typová nezařaditelnost této mnohostranné a rozporuplné osobnosti, která se obtížně vyrovnávala s antisemitismem a se svou orientací, nemusí být na škodu. Ritter totiž se vši citlivostí vůči moderním -ismům doby ztělesňuje symptomatické rysy habsburské monarchie, nejen pařížské, ale i vídeňské dekadentní moderny a její duchovní atmosféry, na níž se podílel i slovanský prvek.

Miloš Zelenka

Literatura:

GALMICHE, X. (ed.): *William Ritter voyage en Slovaquie (1903–1914). Images d'un pays rêvé.* Tome I – Textes; Tome II – Livre d'images. Paris: Eur'ORBEM, 2019. 430 stran. ISBN 979-10-96982-11-0.

About the author

Miloš Zelenka

University of South Bohemia in České Budějovice, Faculty of Education, Department of Slavic Languages and Literatures, České Budějovice, Czech Republic

zelenka@pf.jcu.cz

<https://orcid.org/0000-0002-4049-3263>

Toto dílo lze užit v souladu s licenčními podmínkami Creative Commons BY-SA 4.0 International (<<https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/legalcode>>). Uvedené se nevztahuje na díla či prvky (např. obrazovou či fotografickou dokumentaci), které jsou v díle užity na základě smluvní licence nebo výjimky či omezení příslušných práv.

<https://doi.org/10.5817/OS2022-1-13>

Kompoziční poetika a česká literatura XIX. století

VŠETIČKA, F.: *Rázovité refugium. O kompoziční poetice české prózy 19. století*. Jinočany: H&H, 2021, 291 s. ISBN: 978-80-7319-141-2.

Kniha *Rázovité refugium* olomouckého literárního historika a teoretika Františka Všetičky navazuje (respektive jim obsahově předchází) na předchozí autorovy práce, v nichž se do hloubky věnoval vývoji české beletristické prózy ve XX. století. Na texty se ve svých pracích dívá pohledem tzv. kompoziční poetiky. V publikaci *Rázovité refugium* se autor obrací do dávnější minulosti a zabývá se v ní prozaickými texty století XIX. Kniha je souborem sedmnácti krátkých studií, z nichž většina byla publikována samostatně a pro potřeby současného vydání byla upravena, případně rozšířena (podrobný soupis jednotlivých bibliografických údajů předchozích vydání je uveden na konci publikace).

Vybrané analyzované texty představují průřez českou literaturou XIX. století od 30. let až na samý práh století následujícího. Protože se podle autorových slov jedná o jakousi prvotní průzkumnou práci, jsou analýze podrobena díla autorů v podstatě čítankových (snad s výjimkou Karla Sabiny, jehož literární tvorba je v běžném čtenářském povědomí upozaděna skandálem kolem jeho konfidentství pro rakouskou státní policii, právě Sabinovi je také z hlediska kvantity analyzovaných textů věnován největší díl pozornosti). Co se týče textů, byla vybrána díla známější i ta stojící spíše na okraji zájmu čtenářské obce (případně tzv. „školního kánonu“) a současné literárněvědné bohemistiky. Pojednává se o jedenácti autorech –